

УДК 811:11
DOI: 10.31891/2415-7929-2021-22-5

БОДНАР О. Б., БИЧОК А. В.
Західноукраїнський національний університет

МОДАЛЬНІ ДІЄСЛОВА ТА ЇХНІ ЕКВІВАЛЕНТИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

У статті йде мова про переклад модальних дієслів з англійської мови на українську, їхню роль, значення та важливість правильно підібраних еквівалентів. Продемонстровано на прикладі складність перекладу поєднання модальних дієслів та їхніх еквівалентів з умовним способом та перфектним інфінітивом. З'ясовано специфіку особливостей перекладу модальних дієслів і перфектного інфінітива, і способи вираження модальності за допомогою лексичних засобів беручи до уваги правила їхнього вживання і контекст.

Ключові слова: модальність, перфектний інфінітив, еквівалент, переклад, значення, відповідність, роль.

BODNAR O., BYCHOK A.
West Ukrainian National University

MODAL VERBS AND THEIR EQUIVALENTS IN ENGLISH TRANSLATING INTO UKRAINIAN

The article deals with the translation of modal verbs from English into Ukrainian, the role of these verbs, their meaning and importance of the choice of a correct equivalent. The authors demonstrated a difficulty translating a combination of modal verbs and their equivalents with conditional mood and perfect infinitive. The specifics of peculiarities of translation of modal verbs and perfect infinitive and ways of presenting of modality using lexical means taking into consideration the rules of their use and their context has been defined. It was shown the importance of equivalents of modal verbs when it is necessary to use a question or negative sentence. That's why it is very important to remember about many alternative words showing the same meaning. Modal verbs and their equivalents garner attention of many scholars. Their multifarious feature, specifics and functional peculiarities have not been investigated perfectly yet. Modality is of high importance to understand and make a true translation. Modality maybe suggested as a combination of relation of content to reality and relation of a speaker to the essence of his/her saying. Modality is an extralinguistic category showing relation of a speaker to the reality having its means of expression in Ukrainian – phonetic, lexical, grammatical and lexico-grammatical. Modal verbs can express confidence, doubt, assumption, wish, possibility, uncertainty etc and all these expressions should be well recognized and understandable to translate them into Ukrainian using specific means of translation. The authors showed the importance of knowledge and understanding not only English modal verbs and their meaning and roles but also confidence in their Ukrainian equivalents, that is to say using universal and not universal means of expression of modality, intonation, particles, parentheses, exclamations. Polyfunctional characteristic of some modal verbs should be taken onto consideration. It was demonstrated using sentences with modal verb should which is a polysemantic verb used in grammatical and lexical spheres. Therefore, lexical meaning and grammar should be combined and taken into account to have an adequate true translation.

Key words: modality, perfect infinitive, equivalent, translation, meaning, correspondence, role.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями

Практика перекладу германських мов характеризується поєднанням специфічних особливостей, що визначають категорію модальності, яка вимагає від перекладача враховувати сукупність змісту, стилю, експресії матеріалу, а також предметної обстановки і мовленнєвої ситуації. Модальні дієслова – це незмінні дієслова, за допомогою яких виражається ставлення того, хто говорить, до висловленої думки, а також оцінюється ймовірність, можливість, необхідність повідомлюваного. Ці дієслова використовуються для вираження ставлення мовця до дії чи стану, які виражаються за допомогою інфінітиву і показують можливе, неможливе; реальне, нереальне; обов'язкове, необхідне, бажане, сумнівне, невизначене.

Аналіз досліджень та публікацій

Аналіз джерел і публікацій вказує на те, що роль, значення та еквіваленти модальних дієслів досліджували багато науковців: В. І. Карабан, В. Ю. Паращук, Л. Г. Верба, Ж. А. Голікова та ін. Проте багато проблем у курсі «Основи перекладу» залишаються недостатньо вивченими. У нашій роботі ми досліджуватимемо на основі педагогічного спостереження та аналізу наукової літератури модальні дієслова та їхні еквіваленти при перекладі в англійській мові. Можна навести не один приклад щодо важливості використання модальних дієслів та їхній правильний переклад на українську мову або навпаки.

Формулювання цілей статті

Мета дослідження – комплексна характеристика модальних дієслів, їхніх еквівалентів, їхньої ролі, значення та важливості при перекладі на українську мову. В нашій роботі ми намагатимемося по новому поглянути на деякі проблеми та висвітлити вже існуючі проблеми перекладу.

Виклад основного матеріалу дослідження

Модальні дієслова *can (could), may (might), must, should, ought, shall, will, would, need, dare* не змінюються за особами і використовуються з будь-якою формою інфінітиву без частки *to* (за винятком

дієслова *ought* та інколи дієслів *dare* і *need*). У такому випадку перфектний інфінітив перекладається дієсловом минулого часу [2].

He may ask (have asked) about it. Він, можливо, запитує (запитував) про це.

He must ask (have asked). Він, мабуть, запитує (запитував).

Модальність виражають також еквіваленти модальних дієслів: *to have*+ інфінітив та *to be*+ інфінітив. Інколи є проблематично розрізняти відтінки значень синонімічних модальних еквівалентів і широко користуватися модальними дієсловами української мови: *звичайно, можливо, може бути, на щастя, очевидно, насправді* та ін. Складність перекладу становлять поєднання модальних дієслів та їхніх еквівалентів з умовним способом та перфектним інфінітивом.

You might have told me, you know.

Ти міг би мені сказати, ти знаєш.

Just think how he must be suffering.

Тільки подумай, як він, мабуть, страждає.

Розглянемо кожне з модальних дієслів зокрема.

При перекладі речень з дієсловом **should** складність виникає через велику кількість його значень в найрізноманітніших умовах використання. Як допоміжне дієслово *should* застосовують для утворення майбутнього часу в минулому (зазвичай у додаткових реченнях з першою особою) і для утворення форм наказового способу [4].

If he should come, ask him to wait.

У випадку, якщо він прийде, попросіть його почекати.

Якщо *should* виконує функцію модального дієслова, то воно:

1) виражає обов'язковість у вигляді поради чи побажання; зазвичай перекладається словами *потрібно, необхідно, потрібно було б* та ін.

You should be more careful.

Вам потрібно бути обережнішим.

You should have taken the blue scarf.

Вам потрібно було взяти голубу емаль.

He said that the status of the Greek minority should be viewed in the light of political balance.

Він сказав, що статус меншості грецького населення потрібно розглядати у світлі рівноваги політичних сил.

2) має емоційно-підсилювальне значення, тобто виражає подив, співчуття, підозру, несхвалення та ін. Використовується у цьому значенні головним чином у додаткових реченнях після словосполучень [3] *it is strange that, it is natural that, it is necessary that, it is important that* та інші, які означають ставлення мовця до висловлювання.

It was important (that) he should apply (applied) for the Job in due time.

Було важливо, щоб він звернувся щодо роботи у потрібний час.

It is (was) necessary that he should come.

Було необхідно, щоби він прийшов.

3) *should* може виражати також речення. У такому випадку воно перекладається словами: *вірогідно, повинно бути*.

If it's a story by Wodehouse, it should be amusing.

Якщо це є оповідання Вудхауса, то воно повинне бути цікавим.

4) *should* використовується також у запитальних реченнях, які починаються зі слів *why, how* та ін.

Why should I go there?

Чому я повинен/повинна іти туди?

Why should I have gone there?

Для чого я пішла/пішов би туди?

Why shouldn't have gone there?

Чому мені було б туди не піти?

Розглянемо модальне дієслово **can** (*could*).

Головним значенням цього дієслова є вираження уміння та навички, здатності чи можливості здійснювати певну дію. У цьому значенні дієслово *can* використовується в трьох комунікативних типах речень [2]: стверджувальних, запитальних і заперечних.

I can see you tomorrow

Я можу побачитися з тобою завтра

Can you play chess?

Ти можеш грати в шахи?

I can't sleep. I'm so tired.

Я не можу спати, бо я дуже втомлений

Окрім головного значення дієслово *can* у стверджувальному реченні може виражати дозвіл.

You can leave the child with the grandmother

Ти можеш залишити дитину в мамі (бабусі)

She'll be happy

Вона буде щаслива

У заперечному реченні дієслово *can* може виражати заперечення.

You can't leave the child with the grandmother
She is sick you know

Ти не можеш залишити дитину з бабусею
Вона є хвора, ти знаєш

Якщо дієслово *can* використовується у запитальному реченні, воно може виражати прохання.

Can (could) you leave the child with the grandmother?

Чи ти би міг/могла залишити дитину у бабусі?

У стверджувальному реченні дієслово *can* може виражати припущення і перекладається словами *можливо, може бути*.

Can she be waiting for us? Можливо, вона вас не чекає?

У заперечному і запитальному реченнях дієслово *can* може позначати сумнів і перекладається словами *не може бути, невже*.

Can (could) she have said that? Та невже ж вона нічого не сказала?

Форма дієслова *could* передає більшу міру сумніву.

It could be true, but it is advisable to find out first what has really happened there. Можливо, це і є правда (що сумнівно), але краще спочатку в'яснити, що ж в дійсності там відбулося.

Перфектний інфінітив у поєднанні з *can* і *could* відносить дію до минулого часу.

The car was moving too fast.

Машина рухалася занадто швидко.

They couldn't have seen us.

Напевно, вони нас побачили.

Модальне дієслово *can* використовується для передачі значення дієслова у майбутньому формою *to be able (to)* [4].

I am very busy now. I'll be able to help you tomorrow.

Я зараз дуже зайнята, я допоможу тобі завтра.

Розглянемо модальне дієслово **may (might)**.

Дієслово *may* виражає:

1) дозвіл; при цьому застосовується лише з неозначеною формою дієслова (Indefinite, Infinitive); воно перекладається словами *можна, можете*.

May I use your phone?

Можна зателефонувати?

You may take the book. I don't need it.

Можете взяти книгу, вона мені не потрібна;

2) невпевненість, сумнів, припущення. Використовується зі всіма формами інфінітиву.

Дієслово *might* передає більшу міру невпевненості та сумніву; його можна перекласти словом *можливо, може бути* [1].

She was and remains a riddle to me.

Вона була і залишається загадкою для мене.

She may and she may not prove to be a riddle to you.

Можливо, вона здасться і для вас загадкою, а може й ні;

3) можливість; використовується лише в стверджувальних реченнях.

I this museum you may see many interesting things.

У цьому музеї ви можете побачити багато цікавих речей;

4) докір; використовують тільки дієслово *might* у поєднанні з перфектним інфінітивом; перекладається *могли б*.

You might have told me about it before.

Ви могли б про це сказати мені раніше.

Перфектний інфінітив у поєднанні з *may* відносить дію до минулого часу.

Two factors may temporarily have increased their caution.

Можливо, два фактори одночасно посилили їх обережність.

Потрібно пам'ятати про те, що дієслово *may* може виконувати функцію допоміжного дієслова, переважно у додаткових реченнях мети, після *that, so that, lest* і в додаткових допустових після *whatever, however* та ін.; у таких випадках слово *may* не перекладається.

They are determined to achieve this aim, however difficult it may seem.

Вони сповнені рішучості добитися цієї мети, якою би складною вона не здавалася.

Після дієслів *can* і *may* слово *well* означає *добре, з успіхом*. Для того, щоб передати значення дієслова *may* використовується словосполучення *to be allowed (to)* та *to be permitted (to)*.

We were allowed to stay uptill 11 last night.

Минулої ночі нам дозволили залишатися до одинадцятої години.

Розглянемо використання дієслова **must**. Головне значення дієслова *must*- повинність, обов'язковість. Крім цього, воно у стверджувальній формі часто застосовується у значенні припущення з більшою мірою

впевненості та перекладається словами: *мабуть, вірогідно*. Перфектний інфінітив у поєднанні з *must* означає те, що дія, яка пропонується, відноситься до минулого часу [1].

They must have known about it for a certain time.

Вони, мабуть, протягом певного часу про це знали.

Це дієслово також виражає необхідність, обов'язок.

He must write. He must earn money.

Він повинен писати. Він повинен заробляти гроші.

Якщо дієслово *must* є у стверджувальному реченні – воно висловлює розпорядження, прохання.

You must leave the room at once.

Ти повинен одразу вийти з кімнати.

You must come to see me every vacation.

Ти повинен приїжджати до мене на кожні канікули.

У заперечному реченні це дієслово виражає заборону

Поряд із застосуванням модальних дієслів у перекладі використовують їх еквіваленти *to have, to be; to have/to be + інфінітив, likely, unlikely*, а також *to be obliged/to be bound + інфінітив* та звороти з дієсловами *to seem, to appear, to prove, to find*.

She is not likely to come so late.

Маловірогідно, що вона прийде так пізно.

We were to meet at the entrance of the theatre at quarter to eight.

Ми повинні були зустрітися при вході в театр без чверті восьма.

Did you have to walk all the way home?

Ви повинні були пішки йти всю дорогу додому?

He is bound to go, and nothing can stop him.

Він має намір йти й ніщо не може його зупинити.

Дієслово **ought** виражає моральне зобов'язання, обов'язок виконати певну дію. Воно використовується у поєднанні з інфінітивом та часткою *to* [3].

Children ought to obey their parents

Діти повинні слухатися своїх батьків.

У поєднанні з перфектним інфінітивом виражає докір; співчуття про те, що зроблено чи не зроблено.

Nick ought to have kept his word. Now we shan't believe him.

Нік повинен був тримати слово. Тепер ми не будемо довіряти йому.

Моральне дієслово **shall** виражає необхідність, обов'язок у поєднанні з займенниками другої і третьої особи.

The child has been very lazy, so he shall not get any sweets.

Дитина дуже лінива, тому вона не отримає солодощів.

Якщо *shall* стоїть у питальному реченні в поєднанні з займенниками другої і третьої особи однини, він виражає необхідність.

Shall I read it again?

Мені читати ще раз?

Shall he go there right away?

Йти йому туди зараз?

Стверджувальні і заперечні речення використовуються у поєднанні з модальним дієсловом **will** і виражають рішучість.

I will go there by all means.

Я поїду туди обов'язково

I won't detain you any longer.

Я більше не затримаю вас.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі

Таким чином, у нашому науковому дослідженні на основі педагогічного спостереження та аналізу наукової літератури ми вивчали вживання модальних дієслів та їхніх еквівалентів в англійській мові при перекладі на українську мову. Дослідивши дане питання, можна зробити наступні висновки, що тема вимагає ґрунтовного підходу в плані граматики і лексики, а також уважно підбирати відповідник в українській мові. Дослідження модальних дієслів – питання невичерпне і дає перспективи на подальші дослідження в плані емоційності та особистого ставлення при перекладі модальних дієслів.

Література

1. Верба Г. Л. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. Київ : Знання, 2003. 520 с.
2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця : Нова книга, 2004. 286 с.
3. Парашук В. Ю., Грицюк Л. Ф. Практикум з граматики англійської мови. 1-2 курс. Київ : Знання,

1986. 230 с.

4. Голикова Ж. А. Перевод с английского на русский. Учебное пособие. 2-е изд., испр. Москва : Новое знание, 2004. 287 с.

Reference

1. Verba Gh. L. Porivnjalna leksykologhija anghlijskoi ta ukrajinskoi mov. Kyjiv : Znannja, 2003. 520 s.
2. Karaban V. I. Pereklad anghlijskoi naukovoji i tekhnichnoi literatury. Vinnycja : Nova knygha, 2004. 286 s.
3. Parashhuk V. Ju., Ghrycjuk L. F. Praktykum z ghramatyky anghlijskoi movy. 1-2 kurs. Kyjiv : Znannja, 1986. 230 s.
4. Golikova Zh. A. Perevod s angliyskogo na ruskiy. Uchebnoye posobiye. 2-e izd., ispr. Moskva : Novoye znaniye, 2004. 287 s.